

נייר עמדה בנושא

הצעת חוק אזכור וציון מותם של הרוגים בענף הבנייה באתר התאונה, התשע"ו-2016

מבוא

עובדים רבים, ובמיוחד עובדי בניין, עובדים במקומות מסוכנים.¹ כגון במקומות גבוהים או בהפעלת ציוד כבד הדורש אמצעי בטיחות. הסכנה גוברת עקב כמה גורמים, כגון: היעדר אמצעי בטיחות אישיים, ריבוי העובדים הזרים שהתקשורת עמהם לוקה בחסר עקב אי הבנת השפה העברית, היעדר אכיפה של חוקי הבטיחות על ידי קבלנים ועוד.²

הצעת החוק מבקשת לקבוע כי בכל בניין שבמהלך בנייתו התרחשה תאונה שנהרג בה עובד, ייקבע שלט במקום בולט המנציח את נסיבות האירוע.

נייר עמדה זה מציג את נקודת המבט היהודית ביחס להצעת חוק זו.

המבט היהודי

- 1. החובה ליצור סביבת עבודה בטוחה:** התורה דורשת מכל אדם לדאוג שסביבתו תהיה בטוחה לכל אדם, גם לזרים. וזה לשון הרמב"ם בעניין חובה זו (משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק יא, הלכה ד): "כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר: 'שמר לך ושמור נפשך' (דברים ד, ט). ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה - ביטל מצות עשה, ועבר על 'לא תשים דמים' (דברים כב, ח)".
- 2. חובת הזהירות לעולם מוטלת על בעל המקום:** התורה מצווה את האדם לעשות מעקה לגג ביתו. הפוסקים כותבים שאף על פי שמי שעולה לגג יודע שהוא עולה למקום מסוכן, והיה יכול להיזהר בעלייתו, בעל הבית חייב לבנות מעקה לגגו.³ על כן, גם אם יש לעובדים אחריות מסוימת לדאוג לביטחון עצמם, האחריות למניעת סכנה במקומות העבודה רובצת לפתחם של הקבלנים ובעלי אתרי הבנייה. וזה לשון הראשון לציון, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, בעניין זה (שו"ת משפטי עוזיאל חלק ד, חושן משפט סימן מג): "נוטה אני לומר שבעל הבית מוזהר מן התורה לעשות כל מה שאפשר להבטיח פועליו מסכנת מות או מום, ככתוב: 'ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך' (דברים כב, ח) [...]. מכאן אנו למדין על חובת בעל הבית או הקבלן לדאוג בדייקנות זהירה בתנאי העבודה שיהיו בטוחים מכל מכשול הגורם לאיזה אסון שהוא, וכן להבטיח את פועליו בפצוויי כסף מתאימים במקרים כאלו, ובאם לאו הוא נלכד בעוון 'ולא תשים דמים בביתך' (שם). וצריך כפרה".
- 3. החשיבות לציון אסון שהתרחש:** ההלכה מעודדת אותנו לראות באסון שהתרחש לא רק אירוע נקודתי, אלא משהו הזוקק התייחסות לטווח רחוק. חכמים אומרים גם על מי שמת מוות טבעי שזה בגדר סימן גם לסובבים אותו. ובלשונם: "אחד מבני החבורה שמת - תדאג כל החבורה כולה" (שבת קה ע"ב). קל וחומר, כשנהרג אדם עקב רשלנות הסובבים אותו. ואכן מצינו לאורך הדורות תקנות והנהגות שנועדו לציון אסונות שהתרחשו.⁴

4. **הכרה בחטא כחלק מתהליך התשובה** כרוך בהודאה בחטא (משנה תורה, הלכות תשובה, פרק א, הלכה א). מלבד מיצוי הדין עם מי שאשמים בגרימת התאונה, יש צורך גם בהכרת הקבלן לאחריותו לתאונה. מחויבות דומה אנו מוצאים גם בפרשת עגלה ערופה. כשנמצא אדם הרוג בשדה, זקני העיר הקרובה אל החלל חייבים לכפר על מותו. ואף על פי שזקני העיר ודאי אינם אשמים ברצח, המשנה אומרת שמדין תורה מוטלת עליהם החובה לעשות הכול כדי להגן על חיי כל מי שיוצא מן העיר. וגם על הקבלן מוטלת אחריות דומה. וכשם שזקני העיר נוטלים על עצמם את האחריות בפומבי, יש לנהוג כן גם בקבלן ולחייב אותו לציין את התאונה בפומבי.
5. **פגיעה בבעלי הדירות בבניין**: על אף כל האמור לעיל, אם הצבת השלט עלולה לפגוע בערכן של דירות שנקנו בבניין, נראה שאין נכון לקבוע את השלט על הבניין, כיוון שקוני הדירות אינם אשמים באסון שהתרחש ואינם צריכים לשאת בעלות ציונו.

לסיכום: רבני "צהר" רואים חשיבות באכיפת חוקי הבטיחות במקומות העבודה בכלל ובאתרי בנייה בפרט, כדי שלא ניכשל כחברה בעוון "ולא תשים דמים בביתך, כי יפול הנופל ממנו", והם תומכים בהצעת החוק להצבת שלטים המנציחים את התאונה, ובלבד שלא יפגע ערכן של דירות שנקנו בבניין.

¹ במחקר שנערך עבור הכנסת בשנת 2012 (<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03014.pdf>) נקבע בעמי' 3 שענף הבניין נחשב בכל העולם כבעל סיכון גבוה יחסית לענפים אחרים. במשך שנים, למעלה מ-50% מכלל התאונות הקטלניות בארץ התרחשו בענף הבנייה.

² ראה באותו נייר עמדה, עמי' 3-4.

³ חזון אי"ש, חושן משפט, ליקוטים, אות ב.

⁴ כך למשל תיקנו חכמינו ז"ל שלא יצא האדם בסנדל מסומר בשבת בגלל אירוע טראומטי, כשאנשים דחפו זה את זה כדי לברוח מפני האויב, והרגו זה את זה בסנדליהם (שבת ס ע"א). כמו כן תיקנו שלא יגדל אדם חזירים בגלל מעשה שהיה (מנחות סד ע"ב) ועוד.